

Аргументи

Фросина
ТАШЕВСКА-РЕМЕНСКИ

Процесите на глобализација веќе одамна на светот му дадоа епитет "глобално село". Најновите текови на економската глобализација ја најавија актуелната економска криза, прва посериозна криза на почетокот на XXI век, по големата криза од триесеттите години на XX век. Почна со американскиот колапс во хипотекарното кредитирање ("US mortgage collapse") во август 2007 година, како последица од неусогласеноста на понудата и побарувачката на стоки и услуги. Следеа брановите на кризата, кои како концентрични кругови ги зафатија и економиите на финансиски највлијателните земји (земјите од Г8 групата: САД, Канада, Германија, Велика Британија, Јапонија, Италија и др.), чии економии зависат од глобалните трендови, промени и осцилации на пазарот на пари и стоки, кои на парите им даваат вредност (нафта, злато). Најзаштитени земји од сите глобални економски потреси се т.н. БРИК-земји, односно Бразил, Русија, Индија и Кина, пред сè, заради нивната релативна самоодржливост.

Економската криза јас ја разбрива како: разлика во производствената и потрошувачката цена на стоките и услугите т.е. профитот; колку повеќе и поевтино се произведува, толку профитот е поголем; земјите од "третиот свет" производството го направија попрофитабилно од кога и да било во историјата; профитот се пласира во банките како финансиски капитал на компанијата (производителот); банките тој капитал (пари) им го "враќаат" на граѓаните по стопански и државен пат, во вид на кредити и зае-

производи и услуги (односот меѓу реалната и финансиската економија е 1\$:50\$). Се доведува во прашање вредноста на парите, како и вредноста воопшто. Со овој проблем сега се занимаваат ММФ, Светска банка и сите 185 земји-членки на ММФ; усвоен е и од Г7, поддржан е акционен план за надминување на економската криза. Со оглед на тоа дека проблемот има глобален карактер, потребно е сеопфатно и општо глобално решение кое потоа ќе се примени на поединечно микро (државно) ниво.

УБЛАЖУВАЊЕ НА КРИЗАТА ИЛИ АМНЕСТИЈА НА КРИМИНАЛОТ

ми. И така во круг. Во тој круг "слаба алка" беше тоа што профитот и производството беа значително поголеми од реалните потреби на граѓаните и на стопанството за "кеш" кој се трупаше во банките. Така, тој "кеш" ја изгуби вредноста или може да се каже дека тие пари потоа беа нудени под нереално поволни услови (инвестирањето на парите дава најголем профит, а не неговото статично чување на банкарските сметки). Истовремено со растот на производството на Американците им се намалуваше потрошувачката, затоа што примарна сила на нивната економија сè уште е воената индустрија (која по 70-тите години благо стагнира) т.е. во компензираната вредност на доларот како ултимативна валута во светската стоково-парична размена. Значи, воената индустрија со намалување на производството (од една страна) и нафтата и челикот, кои од 1992 година се купуваат и се продаваат во евра (од друга страна), посредно ја намалија реалната куповна моќ на просечниот Американец. Но, тој и понатаму продолжи да се задоволува...

Логика за претходната анализа најдов и во извештајот на ММФ, кој потсетува на суштинската (matrix) грешка во глобалниот капитализам (глобализам): "потенцијалниот дисбаланс меѓу производството и потрошувачката" што навистина се случи. Производството (и профитот од истото) нема смисла без пазар. Пазарот реално не може да си дозволи

А како е кај нас...?

Во периодот кога Европа ги трпеше почетните удари од економската рецесија, изгледите за економска криза во Република Македонија претставуваа само реална закана за нашата кривка и глобално неинтегрирана економија. На почетокот, иако Владата ги претпоставуваше последиците од кризниот удар по македонското стопанство, упорно го бранеше ставот дека Македонија нема да биде зафатена со економската криза, а доколку биде тоа би било минимално и без поголеми штети по нашето стопанство. На повиците од поголемите стопански субјекти, кои извозно се ориентирани и кои значително придонесуваат за економскиот раст на државата и на нејзините буџетски приходи, за помош и одредени субвенции (во цената на енергенсите), Владата ја игнорираше практиката и мерките на поразвиените земји да интервенираат во приватниот сектор заради спас на стопанството. Велеше дека "тие не се сопственост на државата, за да бараат државна интервенција", дека се "приватни компании кои остваруваат профит кој треба да го инвестираат", сосема заборавајќи дека со нивна помош, пред сè, им помагаат на своите граѓани кои работат во тие компании и кои доколку останат без работа преку барањето за социјална помош повторно ќе бидат "проблем" на државата. Иако за Владата економската криза не претставуваше закана по економската стабилност на финансискиот и економскиот сектор, таа многу вешто ја користеше во ситуации кога заради не-

А како е кај нас...?

Во периодот кога Европа ги трпеше почетните удари од економската рецесија, изгледите за економска криза во Република Македонија претставуваа само реална закана за нашата кривка и глобално неинтегрирана економија. На почетокот, иако Владата ги претпоставуваше последиците од кризниот удар по македонското стопанство, упорно го бранеше ставот дека Македонија нема да биде зафатена со економската криза, а доколку биде тоа би било минимално и без поголеми штети по нашето стопанство. Но...!

остварени ветувања и тековни барања (од штрајкови), требаше да се најде одговор или изговор зошто тоа не се прави. Во меѓувреме, долго најавуваните странски инвестиции и веќе започнатите проекти во државата стагнираа или воопшто не почнаа. По долги убедувања најпосле освестување... По неколкумесечни укажувања и реални аргументации за актуелната состојба во стопанството следуваа мерки од Владата. Собранието донесе Закон за гаранција на штедните влогови на граѓаните, Народна банка на Р Македонија со рестриktivната монетарна политика (контрола на задолжувањето, строги и контролирани услови за работа на комерцијалните банки и зголемената контрола на банкарскиот сектор), сè уште успева да го одржи стабилен курсот на денарот...

Во настојувањата да ја подобри бизнис климата во Македонија и да им помогне на компаниите, на 27 ноември 2008 година Владата свечено го објави пакетот од 10 превентивни мерки за ублажување на евентуалните последици во реалниот сектор, предизвикани од економската криза. Меѓу нив "поинтересни" се: четиригодишното мирување и отпишување на обврските на фирмите по основ на придонеси за задолжително здравствено осигурување (мерка на штета на работниците), отпис на каматите по основ на персонален данок, данок на добивка, ДДВ, даноци на имот и придонеси за пензиско осигурување (мерки на штета на државата и на граѓаните) итн. Во аргументите "за" мерките Владата вели дека државата се откажува од своите побарувања кон правните лица (фирми, компании...), со тоа што ќе им го отпише долгот кон државата по разни основи, сè со цел да го "оддржи нивното профитабилно работење во услови на економска криза". Меѓутоа, Владата заборава или не сака да се прisetи дека, во секоја сериозна правна држава (па и во Македонија), неплаќањето данок и избегнувањето на обврските кон државата или обврските кои произлегуваат од работен однос се кривично дело и кршење на основните човекови и работнички права.

Ќе почекаме да ги видиме ефектите од мерките, меѓутоа едно е сигурно: со амнестија на криминалот на субјектите кои профитирале на сметка на работниците и на нивните семејства, на државата и на граѓаните не можеме да зборуваме за добронамерен и позитивен пристап во ублажувањето на ефектите од економската криза, туку единствено стимулирање на незаконитото работење и чекање на некое идно слично време кога во слични или исти околности во непрофитабилно време некој повторно ќе профитира и ќе чека "државна помош". Во сериозни држави ова најмалку би се оквалификувало како корупција и некој ќе треба да понесе одговорност, додека кај нас ова се превентивни мерки и државна помош, а за мене амнестија на криминалот.